

A TABDI DANKÓ VILLA

Készítette: Picard Tünde,

Forrás: Szegedi Móra Múzeum

A TABDI DANKÓ VILLA

Dankó Pista dal- és nótaszerző, daltársulat-igazgató

Született:

1858. július 13. Szeged-Fölsőtanya (ma: Szatymaz), Magyarország

Elhunyt:

1903. március 29. Budapest, Magyarország

„Született ott, ahol szív nem terem”

Születésének helyéről maga is rejtélyesen nyilatkozik önéletrajzában, amelynek megírására Gárdonyi Géza kérte. Így fogalmaz: „Születésemre vonatkozólag legjobb lenne, ha a helyet nem említenéd, hanem így írnád: Született ott, ahol szív nem terem. Mindenki tudni fogja, hogy hol születtem.”

Egyes források szerint ifjabb Dankó István szülőháza a szegedi Fölsőváros cigányfertályán, a Hangász utcában (a mai Bihari utca 13. számú ház helyén) állt. Mások Szeged-Fölsőtanyát (ma: Szatymaz) említik. Keresztlevelében az 1858. június 14-i dátum szerepel. Első gyermekként született, s kilenc esztendő volt, amikor apja meghalt. A kisfiú mellett még három húga, Irén, Etel és Róza maradt félárván.

Dankó Pista édesanyjával.
Édesapját kilencévesen veszítette el. Fotó: Móra Ferenc Múzeum történeti fotótára

A „malacbanda” „kutyúprimása”

Apja halála után Pista nem járhatott tovább iskolába: csak három elemet, egy református, meg egy lutheránus iskolát végzett. Nem maradt azonban műveletlen „vadzseni”. Falta a könyveket: előbb diáktársaitól kért kölcsön olvasnivalót, aztán amikor jutott rávaló, egész könyvtárat gyűjtött. Dumas, Victor Hugo, Jókai műveit különösen szerette.

Hegedülni az országos hírű Erdélyi Náci tanította – két hónapig. A legnagyobb gyereknek korán munka után kellett néznie, vályogvetéssel kereste a krajcárokat. Nem tartozhatott hát a hangszervirtuózok közé, de ha játszott, a kortársak szerint szívéből szólt a muzsika.

Alig tizenöt évesen mint „kutyúprímás” hasonszőrű zenésztársaiból „malacbandát” verbuvált. Velük járta a környékbeli tanyavilágot, ahol akkoriban nagyon keresték az olcsó muzsikusokat, akik kevéske pénzért, harapnivalóért, kis hordócska borért húzták a talpalávalót.

Háromszoros lányszöktetés

Dankó bandája muzsikált Joó Ferenc arcképfestő tanyájában is. A 17 éves, kékszemű cigánylegény itt szeretett bele a gazda 13 esztendő Ilonka leányába, akinek persze nem ilyen jötmént vőlegényt szántak. Három esztendei vágyódás után hiába kérte meg a lány kezét Pista nevében Daróczy Pál pusztai kapitány (a betyárvilág híres csendbiztosa), a leendő após mindkettejüket kizavarta a birtokról. Ilonka azonban a kapuban egy szál rózsát adott Pista kezébe. (A szerelem virágának emléke egész életében végigkísérte Dankó dalköltészetét: a rózsza több mint félszáz nótája címében vagy szövegében szerepel.)

A kitartó kérő kétszer sikertelenül szöktette meg a lányt, harmadjára azonban a kisteleki templom oltára előtt szentesítették szerelmüket.

Báló István vendéglője

Báló István vendéglője

Az 1879-es árvíz idején Dankó Pista Bálókék szatymazi tanyáján kapott menedéket.

Az ismeretséget egy máig megmaradt, korabeli fénykép is tanúsítja: a dalköltő kisebb társasággal áll Báló István vendéglője előtt. A fotográfiát megőrizte a dédunoka, s ugyancsak

vendéglőtulajdonos Báló István, akinek Ady Endre utcai, Koccintó névre keresztelt kocsmájának falán látható a fénykép fölnagyított másolata. Ő mesélte a szájról-szájra szálló történetet, amely szerint Dankó Pista egy alkalommal kissé fölöntött a garatra, leesett a kocsmá háromfokú lépcsőjén, s még hangszerét is összetörte. A helyi hagyomány szerint ennek emlékére született az „Eltörött a hegedűm...” kezdetű nóta is...

A herceg gyűrűje

A vendéglők, kocsmák és tanyák közkedvelt muzsikusa saját szerzeményeivel lopta be magát a szívekbe (Egy cica, két cica..., Eltörött a hegedűm, Most van a nap lemenőbe...).

Népszínművekhez írt betétdalokat, s közel félezer nótát költött. Zenéjéhez Pósa Lajos, Gárdonyi Géza, Békefi Antal, Tömörkény István írt szöveget.

Daltársulatot szervezett, bejárták az Alföld, s a Felvidék nagyobb városait. Még Moszkvába és Szentpétervárra is eljutottak. Egy anekdota szerint a cári udvarban adott koncertnek akkora sikere volt, hogy az előadás végén Miklós herceg odament Dankóhoz, s elismerésként legszebb briliánsgyűrűjét a muzsikos ujjára húzta. Ezt látva, a többi vendég sem akart elmaradni a nagylelkűségben: sorra gratuláltak, s mindegyik ujjára ráhúztak egy-egy gyűrűt. Amikor mindkét keze megtelt, a nagyböngös fölsóhajtott: „Drága jó Istenem! Miért adtál nekünk csak tíz ujjat...?!”

Együtt a királynéval

Ő az egyetlen a népies műzenében, akinek alakját írók, költők sora örökítette meg. Már életében irodalmi személyiséggé nőtt: Ady, Juhász Gyula versben szólott hozzá, Móra, Tömörkény, Rákosi Viktor írásainak szereplőjévé avatta, Gárdonyi József (az Egri csillagok szerzőjének fia) regényes életrajzát írta meg. Életéről Jávor Pál főszereplésével készült el 1940-ben a kétszázadik magyar hangosfilm.

Betegségének elhatalmasodása idején a „Pósa-asztal” társasága gyűjtést indított, s az egész ország adakozott gyógyíttatására. Egy télen át San Remóban kúrálták (onnan is lankadatlanul küldözgette haza új szerzeményeit) – a végzetes kór azonban legyőzte. A dalköltő 1903. március 29-én, sógora budai lakásában meghalt.

Dankó Pista hegedűje

Pesten Herczeg Ferenc is búcsúztatta, s ötszáz cigány húrján sírt a nóta: „Eltörött a hegedűm...” Szegeden a múzeum előtt ravatalozták föl, Pósa és Tömörkény köszönt el tőle. A Belvárosi temetőben díszsírhelyet kapott. Pósa Lajos vitte végig a szoborállítás tervét is. Margó Ede szobrászművész csak a márvány árát fogadta el, honoráriumot nem. A műalkotást, helyenként méltatlan viták után, Erzsébet királyné szobra közelében állították föl, 1912. október 20-án. Az életében legendássá lett primás azóta is itt, a Stefánián pengeti hegedűje nyakán szívet-lelket melengető dalait. A nótakirály kultuszát a szegedi Dankó Pista Emlékéért Alapítvány ápolja.

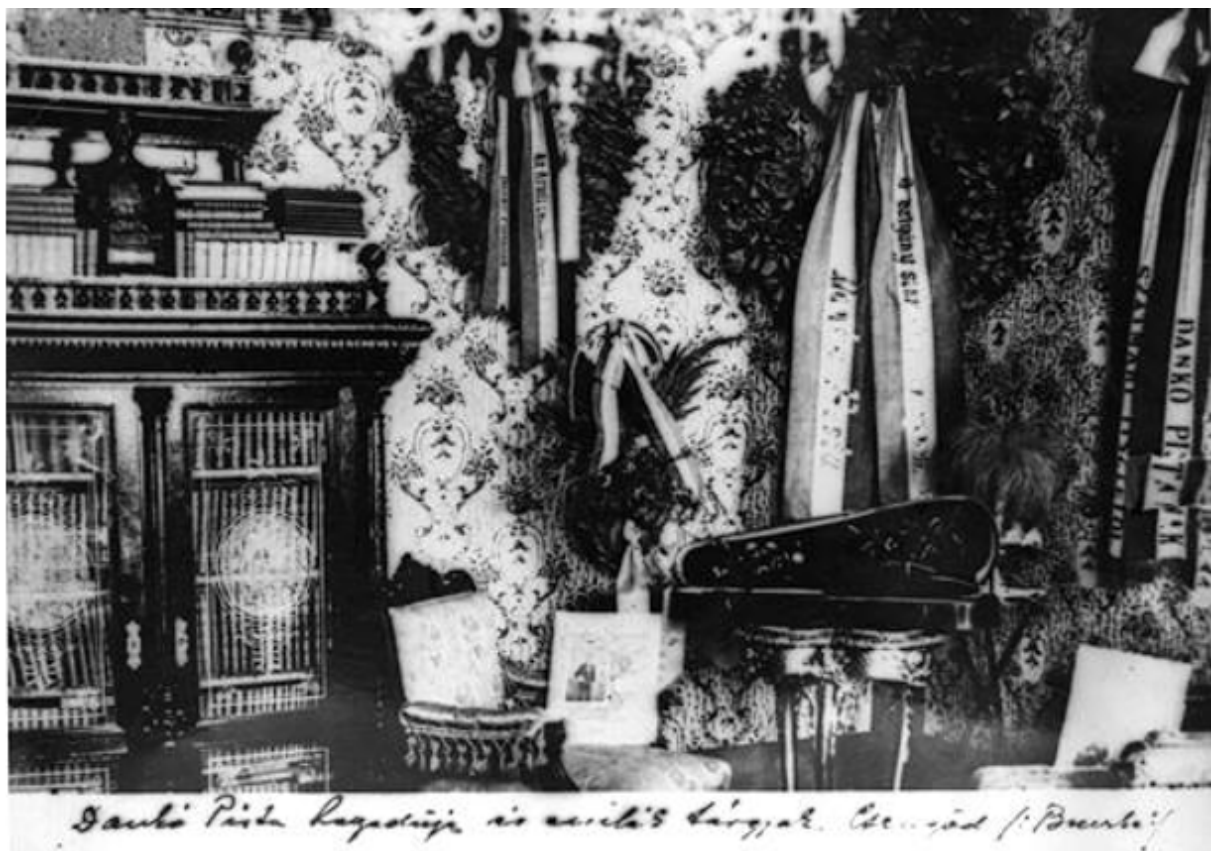
Dankó Pista tabdi kötődése

Dankó Pista, halála előtt 3-4 évvel – 1898- 1900-as években - a körutak jövedelméből szőlőföldet vásárolt, melyen egy tornyos házat építtetett.

Komolyan gondolkodott a bortermelésről, de a gazdálkodási tervekből nem lett semmi. Csengődi ház tornyos szobájában népszínműveket írt, s dalokat komponált, pl.: A csengődi buckából című nótát. Halála után, felesége: Joó Ilonka hozzáment Ráthonyi Sándor szőlőbirtokos, csendbiztoshoz. Ilona második házassága alatt a villában egy külön kis emlékszobát tartott fent a Dankó-relikviákból, s híven ápolta első férje emlékét. Az 1956-os államosítás után a Dankó-villa a Kiskőrösi Állami Gazdasághoz került. 1958-ban, özvegy Ráthonyi Sándorné hagyatékeként élőben láthatta Csongor Győző az emlékszobát, ahol a nótaköltő írásait s egyéb emléktárgyait lehetett fellelni, a falakat Joó Ferenc festmények és porladó emlékkoszorúk díszítették. 1970-ben a nótaköltő születésének 100-ik évfordulóján, Csongor Győző (1915-1997) muzeológus a még jelentős darabszámú Dankó-Joó-féle csengődi hagyatékat az üzemeltető felkérésére részben lajstromba vette. A jeles szakember a Kiskőrösi Állami Gazdaság vezetésének pénzügyi támogatásával mintegy 30 évig egybe tartotta „helyi múzeumi keretek között” az értékes tárgy együttest, a házaspár nyári lakjának felszámolásáig.

1994-ben az épület magánkézbe került. A bútorokat eladták, az emléktárgyakat részben átadták a szegedi Móra Ferenc Múzeumnak, köztük a fésülködő asztalkát, s rajta Dankó Pista hegedűjét. Az új olasz származású tulajdonos, üdülő kialakítását tervezte, amely, a mi napig nem valósult meg. Jelenleg a Dankó villa, megvásárolható.

Emléksarok Dankó-relikviákból a fésülködő asztalkával, Csengőd, 1905 körül
Fotográfia: Csongor Győző hagyatékból